

Forvaltningsplan for grågåås og hvitkinngås

Bamble og Kragerø kommuner 2025-2028

Forord

Bamble og Kragerø kommuner har over flere år hatt utfordringer med en stadig økende bestand av grågåss og hvitkinngås på kysten. Dette har etter hvert medført en rekke klager på mye ekskrementer på offentlige og private eiendommer knyttet til både fastland og øyer i skjærgården, samt beiteskader på innmark.

Bamble og Kragerø kommuner har hatt en forvaltningsplan for grågåss gjeldende for perioden 2019-2022. Kommunene bestemte høsten 2024 at de skulle revidere denne forvaltningsplanen.

Den reviderte planen skal være kommunenes styringsverktøy i forhold til forvaltningen av grågåss og hvitkinngås på kysten av Bamble og Kragerø kommuner i perioden 2025-2028.

Bamble og Kragerø kommuner takker alle som har bidratt med innspill til utarbeidelsen av planen.

Langesund/Kragerø april 2025

Ruben Selmer

Rådgiver- jordbruk, vilt og naturforvaltning

Bamble kommune

Aleksander Gundrosen

Jord- og skogbruksrådgiver

Kragerø kommune

Innhold

Forord.....	1
Sammendrag	3
1 Innledning	4
2 Metode og bakgrunn	5
3 Biologi og bestandsutvikling	6
3.1 Grågås (<i>Anser Anser</i>).....	6
3.2 Biologi	6
3.3 Utbredelse, bestandsstørrelse og trekk.....	7
3.4 Næring	7
3.5 Bestandssituasjon	7
3.6 Bestandsestimat og registrerte ulemper	9
3.6.1 Bestandsestimat grågås	14
4.0 Forvaltningsrammer for gjess	15
4.1 Internasjonale rammer	15
4.2 Nasjonale rammer.....	15
4.3 Jomfruland nasjonalpark	17
5 Utfordringer med grågås og hvitkinngås i Bamble og Kragerø kommuner	17
5.1 Helsefaglig uttalelse fra kommuneoverlegene i Bamble og Kragerø	18
5.2 Landbruk	19
5.2 Nasjonalt utvalgt kulturlandskap Jomfruland – Stråholmen	19
6 Konkurransen med andre arter.....	20
7 Rammer og begrensinger for jakt på gås	21
7.1 Viltloven	21
7.2 Fredningsområder.....	21
7.3 Grunneierretten	22
7.4 Jakt på utvalgte offentlige områder.	22
8.0 Tidligere forvaltningstiltak på grågås	22
8.1 Ordinær jakt.....	22
8.2 Sanking av egg.....	22
8.3 Rammer og betingelser for skadefelling	22
9.0 Forvaltningsmål.....	23
9.1 Delmål og forvaltningstiltak	23
9.2 Utreddelse av andre tiltak.....	26
10 Gjennomføring av tiltak og opplysningsplikt	27
11 Rapportering for gjennomførte tiltak	28
12 Litteraturliste.....	29

Forsidefoto: Gaute Lundeberg Aas

Sammendrag

Grågåsbestanden langs kysten av Bamble og Kragerø har vist en markant økning de siste 15–20 årene. Fra den første registrerte hekkingen på Stråholmen i 1965 og frem til slutten av 1990-tallet var grågåsa en del av det varierte fuglelivet på Telemarkskysten, med en moderat og stabil bestand. Siden slutten av 1990-tallet har bestanden imidlertid vokst betydelig, noe som har medført økte utfordringer. De primære problemene knyttet til denne økningen inkluderer store mengder ekskrementer i offentlige friluftsområder og omfattende beiteskader på kystnært landbruk og grasdekte friarealer.

Bestandsveksten kan delvis tilskrives fravær av tradisjonelle forvaltningstiltak som jakt og eggsanking, kombinert med utfordringer med å gjennomføre effektiv jakt på grunn av økt fritidseiendom- og båtaktivitet i skjærgården. Videre er det observert endringer i grågåsas trekkemønster, med tidligere ankomst om våren og tidligere avreise om høsten, som ytterligere påvirker konfliktnivået.

For å håndtere disse utfordringene søkte Bamble og Kragerø kommuner om midler fra Fylkesmannen i Telemark for å utarbeide en felles forvaltningsplan for grågås. Målet med planen er ikke å eliminere bestanden, men å redusere den til et bærekraftig nivå som minimerer konflikter med landbruk, friluftsliv og eiendomsseiere. Ambisjonen er å redusere bestanden til nivået rundt år 2000, hvilket innebærer en reduksjon fra dagens (2024) 61 hekkende par i reservatene til 35 hekkende par innen 2027.

Tiltak for bestandshåndtering

Planen prioriterer tiltak som i størst mulig grad utnytter grågåsa som en ressurs. Sentrale tiltak inkluderer:

- **Eggsanking:** Et prioritert tiltak for å redusere reproduksjonen og samtidig utnytte eggene som en ressurs.
- **Jakt og skadefelling:** Der det er hensiktsmessig, kan regulert jakt bidra til å begrense bestanden. Skadefelling vurderes som et raskt tiltak i spesielt utsatte områder.

Tiltakene vil i hovedsak rettes mot områder utenfor vernede reservater, med fokus på sterkt belastede områder som Løkstad gård på Jomfruland. For å sikre en koordinert og faglig fundert tilnærming, skal tiltakene gjennomføres i samarbeid med kommunal viltforvaltning, grunneiere og andre relevante aktører. I tilfeller der det oppstår usikkerhet rundt forvaltningstiltak, skal statsforvalteren rådspørres.

Geografisk og administrativ forankring

Planen dekker kyststrekningen fra Frierfjorden Vest i Bamble til Portør i Kragerø. Forvaltningsansvaret er lagt til kommunene, som også skal sikre at gjennomførte tiltak loggføres. Dette vil bidra til å opparbeide et datagrunnlag som kan benyttes ved evalueringen av planen i 2028.

Rammeverk og varighet

Forvaltningsplanen er utarbeidet i tråd med gjeldende nasjonale og internasjonale forpliktelser innen gåseforvaltning, og bygger videre på erfaringer fra forvaltningsplanen for gjess i Telemark fra 2015. Planperioden strekker seg fra våren 2025 til våren 2028.

Denne helhetlige tilnærmingen sikrer en balansert forvaltning av grågåsbestanden som ivaretar hensynet til økosystemet, brukerinteresser og lovpålagte forpliktelser.

1 Innledning

Grågåsa (*Anser anser*) er i dag utbredt i Nordvest-Europa og deles tradisjonelt inn i to underarter, en vestlig og en østlig. Populasjoner i Norge, Island og Skottland regnes som en egen vestlig underart, basert på biologiske og morfologiske særtrekk. Hovedutbredelsen av hekkende grågås i Norge finnes fra Sunnmøre til Nordland, men det forekommer også betydelig hekking i områdene fra Rogaland til Østfold. Det antas at deler av bestanden på Østlandskysten stammer fra utsetninger i indre Oslofjord på 1960-tallet. Opphavet til bestanden i Telemark og Agder er mer usikkert, men kan ha lignende bakgrunn.

Historisk sett opplevde grågåsa en dramatisk tilbakegang på 1800- og tidlig 1900-tall grunnet reirplyndring og intens jakt. I dag har bestanden hatt en betydelig oppblomstring, med stedvis en 3–4dobling de siste 30 årene. Den norske hekkebestanden anslås til 18 000–21 000 par (NOF-rapport 22015), noe som utgjør en betydelig andel av den nordvest-europeiske bestanden. På europeisk nivå er vinterbestanden beregnet til rundt 200 000 individer (DN-rapport 1996-2).

Også i Telemark har grågåsbestanden økt markant de siste 15–20 årene, og det er indikasjoner på at hekkebestandens bæreevne i kystområdene er nådd. Grågåsa har utvidet sitt habitat og tatt i bruk indre fjordområder, ofte nær bebygde områder, som hekke- og beiteområder. Det har også vært økende observasjoner av hekkende grågås ved ferskvann, noe som antyder en tilpasning til varierende habitater.

Forvaltning og utfordringer

Forvaltningen av grågås er regulert av både nasjonale og internasjonale avtaler. I Norge er det fastsatt jakttidsrammer for grågås, og statsforvalteren har et overordnet ansvar for bestandshåndtering. Tiltak utover ordinær jakt, slik som skadefelling eller eggsanking, krever lokal forvaltningsplan og godkjenning av statsforvalteren. Tradisjonelt har det vært begrenset jakt på grågås i Telemark, og denne jakten vurderes som utfordrende å gjennomføre. Grågåsas habitater overlapper i stor grad med områder som er sterkt preget av fritidsaktiviteter, og trekk mønstrene fører til at fuglene ofte har forlatt områdene før den ordinære jakt sesongen starter.

Den økte bestanden har medført en rekke utfordringer. Omfattende tilgrising av grøntarealer har blitt et betydelig problem i mange områder, spesielt på offentlige friområder. Beiteskader på innmark har

også blitt et økonomisk belastende problem for enkelte bønder. Disse utfordringene har skapt et behov for målrettede tiltak for å redusere bestanden til et nivå som balanserer hensynet til biologisk mangfold, landbruk og rekreasjonsområder.

Planens mål og omfang

Denne forvaltningsplanen representerer en revidering av «Forvaltningsplan grågås, Bamble og Kragerø kommuner 2019–2022». Målet er ikke å redusere bestanden til et minimum, men å bringe den ned til et akseptabelt nivå der konfliktene mellom grågås, landbruk og friluftsliv minimeres. Forventede tiltak inkluderer en kombinasjon av eggsanking og kontrollert jakt i utvalgte områder. Det er spesielt viktig å utnytte eksisterende data og tidligere feltarbeid for å vurdere utviklingen i bestanden.

Planen fokuserer på å bruke kunnskapsbaserte tilnærminger for å balansere bevaring av biologisk mangfold med behovene til berørte interessenter. Den legger opp til en varighet fra våren 2025 til våren 2028, med mål om å sikre både økologisk og samfunnsmessig bærekraftig forvaltning av grågåsbestanden.

2 Metode og bakgrunn

Forvaltningsplanen bygger på en omfattende kartlegging av grågåsbestanden i perioden 1974–2024, inkludert dokumenterte beiteskader og utfordringer knyttet til gåseekskremerter på både offentlige og private områder. Kartleggingen støttes av feltobservasjoner gjennomført i skjærgården i juni og juli 2018, samt data fra tidligere forvaltningsplaner og nøkkeltkilder som Norsk Ornitologisk Forening Telemark (NOF-Telemark), Fylkesmannens miljøvernnavdeling, Statens naturoppsyn og grunneiere på Jomfruland og Stråholmen. Informasjon fra forrige forvaltningsplan som fortsatt er relevant og bekreftes av nyere observasjoner, er videreført i denne planen.

Grågåsbestandens utvikling

BirdLife Telemark (tidligere NOF) har siden 1974 registrert hekkende grågås i vernede områder innen Bamble og Kragerø kommuner. Bestandsdata er basert på vårtellinger utført tre ganger årlig. Disse dataene viser en markant økning i bestanden tidlig på 2000-tallet, med en topp i 2011. I 2012 ble det registrert 52 hekkende par i vernede områder, en reduksjon til 37 par i 2013, før bestanden igjen økte til over 50 hekkende par i 2017. Det presiseres at NOF-Telemark ikke registrerer hekkende grågås utenfor vernede områder, noe som innebærer at tidligere estimater har vært ufullstendige.

For å få et bedre totalbilde ble det i juni 2012 gjennomført en to-dagers befarings i skjærgården, der kjente hekksteder utenfor vernede områder ble besøkt. Befaringen avdekket minimum 43 kull utenfor reservatene, og samlet ble det registrert 95 kull med grågås i Bamble og Kragerø denne sesongen. I tillegg ble det observert en stor flokk ungfugler, anslått til minst 200 individer, som beitet på innmark ved Løkstadbukta på Jomfruland. Disse dataene antyder at tidligere bestandsestimater var betydelig undervurdert.

Kartlegging i 2018

I juni 2018 gjennomførte NJFF Telemark, i samarbeid med kommunene, en ny befarings over to dager – én dag per kommune. Fokus var å oppdatere bestandsdata og kartlegge områder med problemer

knyttet til grågås. Registreringene inkluderte antall kull, antall enkeltindivider, og steder der grågåsa forårsaket ulemper som tilgrising og beiteskader. Resultatene ble systematisk fremstilt i planen, med oversikter over hekkeområder, observasjoner av flokker og identifiserte problemområder.

Datagrunnlag og metodikk

Planen anvender bestandsestimeringsmetoder fra «Forvaltningsplan for gjess i Telemark 2015–2020», kapittel 3. Data fra tidligere feltarbeid er kombinert med opplysninger fra ressurspersoner og offentlige databaser, inkludert www.artsobservasjoner.no, som bekrefter tilstedeværelse av store flokker, særlig i området Jomfruland/Stråholmen. Observasjonene fra 2018 støtter opp om trenden med økende bestander og utvidelse av hekkende områder til både fjordnære områder og ferskvann.

Bruk av data i forvaltningsplanen

Summen av dataene danner grunnlaget for planens tiltak for å redusere bestanden. Ved å bruke et langsiktig perspektiv og sikre sammenheng i metodikk, gir planen et kunnskapsbasert beslutningsgrunnlag for å håndtere utfordringene knyttet til grågås. Det understrekes at bestandstallene er estimater, og at en systematisk loggføring av tiltak og observasjoner i planperioden vil være avgjørende for å evaluere effekten av forvaltningstiltakene.

3 Biologi og bestandsutvikling

3.1 Grågås (*Anser Anser*)

En deler opp bestanden i to grupper etter livssituasjon. Kullgås er den andelen som legger egg og oppfostrer unger. Gjellgås er en fellesbetegnelse på den andelen som består av unge, ikke-kjønnsmodne individ og/eller eldre enslige gjess eller par som har hatt en mislykket hekkeperiode inneværende år.

3.2 Biologi

Grågås er en art som tilhører Anser-slekta, det vil si andefamilien. Grågås deles vanligvis inn i to underarter i Europa, en østlig og en vestlig. Den norske grågåsa tilhører den vestlige underarten.

Grågåsa trives best på øyer og holmer ute på kysten, således er kystområdene i Bamble og Kragerø ypperlige hekke- og beiteområder da det finnes svært mange gras- og lyngkledde øyer og holmer i området. Mange av områdene er også vernet som fuglereservater og grågåsa kan dermed leve her nokså uforstyrret. De senere årene har grågåsa også begynt å bruke de indre delene av fjordene og kystnære innlandsvann til hekke- og oppfostringsområder.

Ungfuglene er forplantningsdyktige når de er to år eller eldre. Faste parforhold dannes ofte ikke før fuglene er 3-4 år gamle og parforholdene varer livet ut.

Grågåsa er 76-89 cm lang og veier normalt mellom 2,3 og 3,5 kg. Den legger 4-6 egg fra begynnelsen av april og disse ruges i 27-29 dager etter at siste egg er lagt. Ungene er flygedyktige etter ca. 70 dager.

3.3 Utbredelse, bestandsstørrelse og trekk

Hovedtyngda av grågås hekker i områdene fra Nord-Vestlandet og opp til Nordland, men det er også betydelig hekking i områdene fra Rogaland til Østfold. I Telemark har hekkebestanden økt betydelig fra starten av 2000-tallet, og Bamble og Kragerø kommuner er de områdene hvor bestanden har hatt en betydelig oppgang. Grågåsa kan være sky og vanskelig å taksere og det har derfor vært usikkerhet knyttet til eksakte bestandstall. I Bamble og Kragerø kommuner takseres hekking av grågås i områder som har status som verneområder/reservater for sjøfugl. Arbeidet utføres av BirdLife Telemark. I øvrige områder observeres det betydelig hekkinger, men det er ikke gjennomført eksakte tellinger i disse områdene.

Grågjessene kommer seint til hekkeplasser i Norge sammenlignet med andre land. Normalt kommer de første gjessene til våre områder i mars/april. De siste årene er det imidlertid observasjoner som tyder på at gjessene kommer tidligere og følgelig også starter hekkesesongen tidligere. Høsttrekket er også betydelig framskyndet de siste 15-20 årene, og starter nå i første halvdel av august. Det knyttes noe usikkerhet til når grågjessene i Bamble og Kragerø forlater området, da det er framkommet opplysninger om at disse gjessene trekker til beiteområder i Vestfold før de samles og drar sørover til områder nord i Spania og Nederland. Det registreres hvert år grågjess som overvintrer her til lands. Vi har også dokumentert overvintring av enkelte gjess på Jomfruland de siste årene.

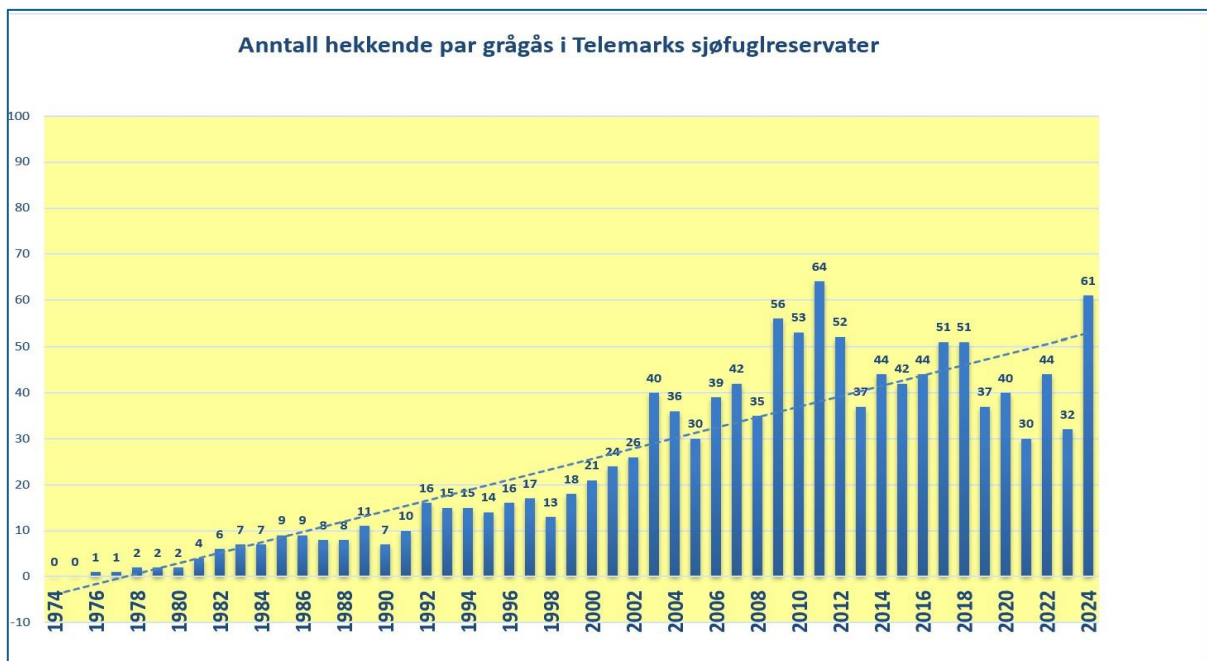
3.4 Næring

Grågåsa spiser bare vegetativ føde, og hovedsakelig på land. Føden består i stor grad av urter, bær og røtter. På våren/forsommeren spiser ofte grågås proteinrik mat som gjør at gras i tidlig utviklingsstadium blir foretrukket. Dette ser vi særlig i områder på Stråholmen og Jomfruland hvor flere hundre individer samles rundt matfatet hver dag. Grønne fristende beiteområder for husdyr er særlig utsatt. Engsvingel, raigras og timotei er spesielt utsatt for beite av grågås. Raigras og timotei er mye brukt i grovforproduksjon på jordbruksarealer. Grågåsa kan også beite ålegras i grunne sjøområder.

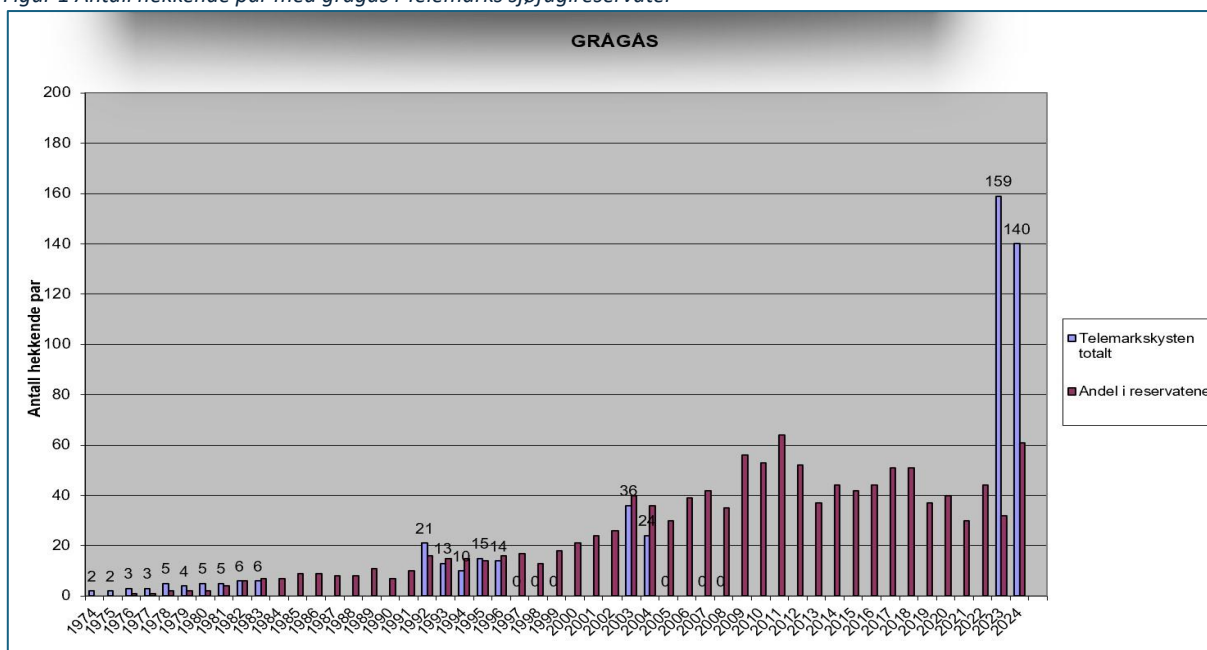
3.5 Bestandssituasjon

Første registrering av hekkende grågås på Stråholmen ble gjort i 1962 (kilde: Haftorn – Norges fugler, 1972). Første funn i sjøfuglreservatene ble gjort i 1976. siden har bestanden økt jevnt fram til 2011 (64 par) så ser den ut til å være ganske stabil fram til 2022 med et noe lavere antall (ca. snitt på 45 par pr. år. En nedgang i 2023 (32 par) ble etterfulgt av det nest beste året i hele perioden med 61 par oi 2024 (se figuren under). Disse dataene er representative for Bamble og Kragerø. Skien og Porsgrunn har bare noen få hekkende par.

Totaltellingene i 2023 og 2024 gav hhv. 159 og 140 par. Dette tallet er nok lavere enn det reelle antall hekkende fugl. Totaltellingen foregår i juni og grågjess med unger gjemmer seg ofte bort i denne perioden. Veksten utenfor reservatene ser ut til å være større enn innenfor disse. Det skyldes at grågåsa hekker spredt over hele skjærgården. Den er så tidlig at det er begrenset med friluftaktivitet som skremmer den bort fra reiret.

Figur 1 Antall hekkende par med grågås i Telemarks sjøfuglreservater

Figur 2 Antall hekkende par grågås i reservatene sammenliknet med totaltelling på helle fylkets kyst (142 lokaliteter)

Deler av en stor flokk med grågås fotografert innenfor Jomfruland i slutten av juni 2018. Dette var ikke kjønnsmodne ungfugler og flokken talte minimum 200 individ. Foto: Bjørn Erik Lauritzen.

3.6 Bestandsestimat og registrerte ulemper

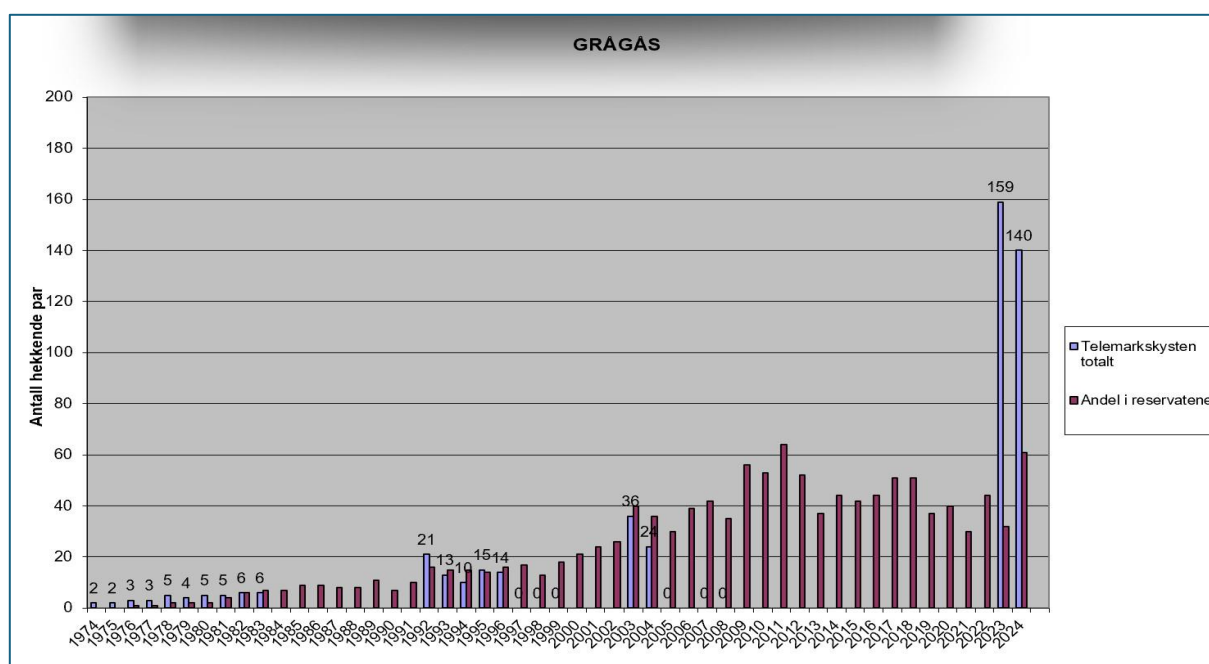
Bestanden av grågås på Telemarkskysten er økende (NOF rapport 2011-1). Tabell 1 gir en oversikt over områder med registreringer av gås, samt områder med registrerte ulemper i form av ekskrementer eller beiteskader. Tabellen er hentet ut fra tidligere plan og hadde originalt også med tall fra tellinger utført i 2012. I denne reviderte utgaven er det kun oppgitt tall fra NOF sine tellinger i 2017, da de gamle tellingene fra 2012 sees på som lite relevante i dag. Tallene fra NOF er registreringer foretatt kun i sjøfuglreservater og disse områdene er merket med rødt i tabellen. Oversikt over totale tellinger for reservatene, gjort av NOF kan sees i figur 1. Informasjonen angående resten av områdene er innhentet via opplysninger fra de kommunale viltnebdene i Bamble og Kragerø kommuner.

Tabell 1. Lokalteter med grågås, steder med beiteskader (B) eller mye ekskrementer (E), samt tellinger fra NOF i 2017.

O.nr.	Navn	Kommune	Reg. ulemper	Antall par obs. 2017
1	Rønningen	Bamble	B	
2	Asdalstranda	Bamble	B/E	
3	Finndal	Bamble	B/E	
4	Breviksstrand camp.	Bamble	E	
5	Krogshavn	Bamble	E	1
6	Vinjestranda	Bamble	E	
7	Elvik	Bamble	E	
8	Lille Såstein	Bamble	E	3
9	Ivarsand	Bamble	E	
10	Kråka	Bamble	E	2
11	Rakkestranda	Bamble	E	
12	Melby	Bamble	B	
13	Grobstokvannet	Bamble	B/E	
14	Stutane	Bamble	E	

15	Lindholmane	Bamble	E	3
16	Danholmene	Bamble	E	
17	Bjørnøya	Bamble	E	
18	Trosbyfjorden camp.	Bamble	E	
19	Stranda	Bamble	E	
20	Haukedalsvannet	Bamble	E	
21	Finnmarksstrand	Bamble	E	
22	Selskjæra	Bamble	E	0
	Wissestad	Bamble	B	
23	Lille Danmark+Dynga	Kragerø		2
24	Stråholmstein	Kragerø		3
25	Raudholmane	Kragerø		0
26	Teineskjær	Kragerø		
27	Torskholmen	Kragerø		1
28	Stråholmen	Kragerø	E/B	
29	Ropen	Kragerø		4
30	Kreppa	Kragerø		
31	Stutsholmskjæra	Kragerø		1
32	Geitholmsundet	Kragerø	E	2
33	Gjesskjæra	Kragerø		1
34	Buholmen	Kragerø	E	
35	Oterøy	Kragerø	E	
36	Orholmen	Kragerø	E	
37	Jesper	Kragerø		
38	Stangskjæra	Kragerø		1
39	Løkstadbukta	Kragerø	E/B	
40	Skadden	Kragerø		0
41	Østre Rauane	Kragerø		9
42	Tviskjær	Kragerø		6

43	Lille Fengesholmen	Kragerø		1
44	Tviskjæra, Stølefjorden	Kragerø		
45	Kjeholmen	Kragerø		
46	Haslumkilen	Kragerø	E	
47	Stølestranda	Kragerø		
48	Teineskjær, Kilsfjorden	Kragerø		2
49	Dypsundholmane	Kragerø	E	
50	Ramsdalen	Kragerø	E	
51	Soppekilen	Kragerø	E	

Figur 1: Oversikt over totalt antall par observert i reservatene i årene 1974 til 2024. Tellingene er utført av NOF.

NJFF Telemark brukte to dager på å prøve å få en oversikt over antallet gås i de to kommunene. Representanter fra de respektive kommuners viltnevnder var med ut under tellingene. 21. juni ble Kragerø undersøkt, mens 28. juni ble brukt i Bamble. Under sees tabeller for antall kull observert (tabell 2 og tabell 3). Det understrekes at observasjonene er minimumstall, og at antallet med stor sannsynlighet er mye høyere.

Foruten de systematiske kartleggingene har det kommet inn et betydelig antall meldinger fra private hytteeiere langs kysten, som fremhever utfordringer knyttet til grågås. Disse inkluderer tilgrising av uteområder og økt konflikt med fritidsinteresser. Statens naturoppsyn (SNO) har påpekt at tellinger av grågås ofte er utfordrende, da fuglene kan være vanskelige å oppdage i skjermet og kupert terreng (Reidar Strand, SNO, pers. med. 2012).

På Stråholmen har grunneier Torstein Kiil i en årrekke gjennomført egne observasjoner og registreringer av hekkende grågås. Han har dokumentert en jevn økning i bestanden, med ca. 40 hekkende par våren 2012, et nivå som har holdt seg relativt stabilt frem til nylig. Våren 2018 rapporterte han imidlertid om en betydelig nedgang, med kun fem hekkende par. Denne plutselige reduksjonen kan skyldes spesifikke klimatiske forhold, da våren 2018 var uvanlig kald og sen, men årsakene er foreløpig usikre.

Data fra Jomfruland fuglestasjon

Observasjoner fra Jomfruland fuglestasjon gir verdifull innsikt i bestandsutviklingen. De høyeste registrerte tallene for grågås på øya forekommer i mai, spesielt i siste halvdel av måneden. Flertallet av de høyeste dagantallene er registrert etter 2017, og består av flokker med voksne fugler og årets unger, sannsynligvis samlet fra store deler av skjærgården. Disse flokkene benytter jordene på Jomfruland som beiteområder. Tallene indikerer en vedvarende vekst i bestanden de siste 7–8 årene.

Samtidig viser en økende trend at grågåsa nå hekker ved ferskvannslokaliteter. Her mangler det imidlertid presise oversikter over antall hekkende par, noe som gjør det vanskelig å vurdere omfanget av denne habitatutvidelsen. Mangelen på data fra ferskvannsområder representerer en kunnskapshull som kan ha betydning for fremtidig forvaltning.

Konklusjon fra lokale observasjoner

Samlede data og meldinger bekrefter at grågåsbestanden i området har vært i vekst, men viser også årlige variasjoner som kan påvirkes av lokale og klimatiske forhold. Observasjoner fra Stråholmen, Jomfruland og ferskvannslokaliteter illustrerer kompleksiteten i bestandsutviklingen, og understreker behovet for en helhetlig tilnærming til bestandsovervåking og tiltak i både kyst- og innlandsområder. Disse funnene vil være sentrale for utformingen av tiltak i denne forvaltningsplanen.

☐ grågås	300 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	21 mai 2024
☐ grågås	400 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	20 mai 2017
☐ grågås	400 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	25 mai 2017
☐ grågås	400 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	23 mai 2018
☐ grågås	400 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	17 mai 2021
☐ grågås	400 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	18 mai 2021
☐ grågås	400 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	22 mai 2022
☐ grågås	400 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	22 mai 2022
☐ grågås	400 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	18 mai 2024
☐ grågås	430 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	22 mai 2017
☐ grågås	450 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	22 mai 2020
☐ grågås	450 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	21 mai 2022
☐ grågås	500 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	23 mai 2017
☐ grågås	635 ind.	Adult		Jomfruland, Kragerø, Te	23 mai 2020
☐ grågås	650 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	19 mai 2021
☐ grågås	800 ind.			Jomfruland, Kragerø, Te	23 mai 2023

3.6.1 Bestandsestimat grågås

For bestandsestimering av grågås er det mulig å benytte samme metode som ble brukt i *Forvaltningsplan for gjess i Telemark 2015–2020* (beskrevet i kapittel 3). Denne metoden gir et minimumsestimat for bestanden, da den er basert på observerte hekkende par, og det er knyttet usikkerhet til hvor mange par som faktisk blir registrert. Det er også grunn til å anta at bestanden i Telemarkskysten har lavere dødelighet blant 1-årige og 2-årige fugler enn andre områder, noe som kan forklares med lavere jakttrykk.

Metoden tar utgangspunkt i stabile bestander over en treårsperiode, og gir et grovestimat for bestandens minimumstall. For eksempel, basert på 46 observerte kull og et anslag på over 950 ikkehekkende fugler, estimeres bestanden til minimum 1215 individer.

Vurdering av bestandskapasitet

Estimatene og observasjonene fra lokaliteter som benyttes av grågås, inkludert områder med høy menneskelig aktivitet og ferskvannslokaliteter, tyder på at bestanden nærmer seg en metningsgrad på kysten. Indikasjoner på at grågås trekker inn i nye habitater, som ferskvann og urbane områder, støtter antakelsen om at «taket» for bestandstetthet i kystområdene er nådd. Dette understreker behovet for en målrettet forvaltning for å redusere konflikter og sikre en bærekraftig bestand i tråd med tilgjengelige ressurser og habitater.

4.0 Forvaltningsrammer for gjess

Grågjess som opptrer i Norge, trekker regelmessig mellom flere europeiske land. Det er derfor viktig at den nasjonale forvaltningen av gjess i Norge tar hensyn til trekk mønstrene og at forvaltningen tar utgangspunkt i et internasjonalt perspektiv.

4.1 Internasjonale rammer

Forvaltningen av grågås i Norge påvirkes av flere internasjonale konvensjoner og avtaler som Norge har tiltrådt. Disse rammeverkene legger føringer for hvordan arten skal forvaltes, og sikrer at norske tiltak er i samsvar med internasjonale mål og forpliktelser. De viktigste avtalene inkluderer:

- **Bonnkonvensjonen:** Konvensjon om beskyttelse av trekkende arter av ville dyr.
- **Vannfuglavtalen:** En regional avtale under Bonnkonvensjonen som fokuserer på vern av trekkende vannfugl.
- **Bernkonvensjonen:** Den europeiske naturvernkonvensjonen som beskytter arter og habitater.
- **Ramsarkonvensjonen:** Konvensjon for vern av våtmarker av internasjonal betydning.
- **Biodiversitetskonvensjonen:** Konvensjon for bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold.

Disse konvensjonene forplikter Norge til å ivareta bestandene av grågås på en måte som balanserer vern og bærekraftig bruk. Samtidig åpner de for unntaksbestemmelser, spesielt for arter eller individer som forårsaker skade. Slike unntak gir rom for å iverksette tiltak som for eksempel skadefelling eller reduksjon av hekkebestander, så lenge metodene overvåkes og effektene dokumenteres.

I mange land er det utviklet nasjonale strategier for forvaltning av gjess, enten for hele gruppen eller spesifikke arter. Det er bred faglig og politisk enighet om at utfordringer knyttet til skadeproblemer bør løses med positive virkemidler. Disse tiltakene må både ivareta artens økologiske behov og samtidig hindre urimelige økonomiske belastninger for enkeltbønder og andre berørte parter (DNrapport 1996-2). Denne balansen er sentral i utviklingen av en bærekraftig forvaltning av grågås.

4.2 Nasjonale rammer

Forvaltningen av grågås i Norge reguleres av flere lover, forskrifter og handlingsplaner som sikrer en bærekraftig balanse mellom bevaring, skadeforebygging og høsting.

Lowverk og juridisk rammeverk

- **Naturmangfoldloven** er den overordnede loven som regulerer forvaltning av norsk natur. Loven legger føringer for vern av arter og deres leveområder, samt prioriterte arter.

- **Viltloven** med tilhørende forskrifter gir det juridiske grunnlaget for forvaltningen av grågås. Lovens formålsparagraf (§1) påpeker at vilt og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven for å sikre naturens produktivitet og artsrikdom. Samtidig tillater loven høsting av vilt til nytte for landbruk og friluftsliv, forutsatt bærekraftig forvaltning.

Regulering av jakt og eggsanking

- Forskriften om jakt- og fangsttider for perioden 1. april 2022 – 31. mars 2028 fastsetter jakttider for grågås i Telemark fra 10. august til 23. desember. I sjøområder fra svenskegrensen til Vest-Agder gjelder jakttid fra 10. september til 23. desember. Statsforvalteren kan åpne for jakt inntil 15 dager før ordinær jaktstart dersom det foreligger en lokal forvaltningsplan. Tidspunktene for jakt kan tilpasses lokale forhold som soloppgang og solnedgang.
- Eggsanking er tillatt frem til 15. april for grunneiere og brukere. Etter denne datoen kan statsforvalteren gi tillatelse til eggsanking i områder med en godkjent forvaltningsplan.

Skadefelling og lokal forvaltning

- **Forskrift om skadefelling** gir kommunene myndighet til å gi tillatelse til felling av grågås ved vesentlige økonomiske skader som dokumenteres. Skaden må ha oppstått i inneværende sesong eller sannsynligvis vil gjøre det om tiltak uteblir.
- Handlingsplaner for gjess, som utarbeidet av Direktoratet for naturforvaltning (DN) i 1996, legger opp til fleksible tiltak for å balansere skadeproblemer med bevaring av bestandene.

Mål og tiltak for grågåsforvaltning

Ifølge DN-rapporten (1996) gjelder følgende mål for grågås:

- **Bevaring og høsting:** Grågåsa skal forbli en viktig og høstingsverdig del av kystfaunaen. Bestandene bør stabiliseres og reduseres i skadeutsatte områder.
- **Skadeforebygging:** Beskatning skal rettes mot bestander som volder skade, uten å true bestandens overlevelse. Alternative beiteområder bør tilrettelegges for å redusere konflikter i jordbruksområder.

Tiltak for å oppnå disse målene inkluderer:

- Fleksible jakttider og døgnregulering.
- Eggsanking i skadeområder for å redusere hekkebestanden og lokale skader.

Forvaltningsplaner og lokale strategier

Den tidligere *Forvaltningsplan for gjess i Telemark 2015–2020* (utarbeidet av Fylkesmannen i Telemark) har lagt grunnlaget for lokale tiltak. Planen fokuserte på kanadagås og grågås og anbefalte at bestanden tilpasses et nivå som minimerer beiteskader, tilgrising og sanitære problemer, samtidig som grågåsa forblir en del av kystens biologiske mangfold.

Lokale handlingsplaner bør inneholde:

- **Områdeavgrensning:** Identifikasjon av problemområder.

- **Tiltaksplaner:** Konkret beskrivelse av tiltak per område, inkludert type og tid for gjennomføring.
- **Informasjon og samarbeid:** Rutiner for varsling til grunneiere, politi og allmennheten, samt koordinering med nabokommuner.
- **Rapportering:** Rutiner for loggføring og evaluering av tiltak.

Disse planene skal godkjennes av statsforvalteren for å sikre at tiltakene er i tråd med nasjonale rammer og faglige retningslinjer.

4.3 Jomfruland nasjonalpark

Nasjonalparken ble vedtatt opprettet i slutten av 2016 og offisielt åpnet 13. august 2017.

Nasjonalparken vil omfavne 16 tidligere verneområder. Nasjonalparkstatusen er i hovedsak ikke til hinder for vanlig jakt og fangst av vilt, dog er det en såkalt «B-sone» som har spesielt fokus på vern av sjøfugl. I denne sonen er det områder med begrensninger i tidsrommet bruk av skytevåpen kan foregå, samt at den har enkelte områder som er helt fritatt fra jakt. I §11 i verneforskriften, «Generelle dispensasjonsbestemmelser», står der likevel:

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra verneforskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

Kart over nasjonalparken og de ulike soneinndelingene finnes på nettsidene til nasjonalparken:

[Kart – Jomfruland nasjonalpark](#)

5 Utfordringer med grågås og hvitkinngås i Bamble og Kragerø kommuner

Bestanden av grågås har vokst betydelig i Bamble og Kragerøs skjærgård de siste årene, med en tydelig spredning til ferskvannsområder. Frem til utarbeidelsen av den forrige forvaltningsplanen ble det registrert stadig flere hekkende par, inkludert en økende andel gjelligås. Grågåsa har tatt i bruk nye habitater, noe som har resultert i økende rapporter om skader og store mengder ekskrementer. Særlig merkbart er dette i områder som kystnært landbruk i begge kommuner. Jomfruland er blant pressområdene hvor beiteskader på innmark skaper utfordringer for lokale bønder, samt i offentlige friområder og på private hytteeiendommer.

På Stråholmen er det et ønske om å opprettholde kulturlandskapet gjennom beitende husdyr. Denne praksisen skaper gunstige forhold også for grågås og hvitkinngås, noe som har bidratt til en betydelig økning i bestandene. Til tross for skadefelling av begge arter i kommunene, har disse tiltakene ikke resultert i varige forbedringer.

Ulike nasjonale forvaltningstiltak har også indirekte bidratt til høyere overlevelse blant gåsunger og følgelig en økende bestand av gjess. Eksempler på slike tiltak inkluderer opprettelse av naturreservater, kortere jaktseonger, etablering av dedikerte gåsebeiter og kunstig føring. I tillegg har både grågås og hvitkinngås få naturlige fiender på holmer og øyer i skjærgården, noe som ytterligere fremmer veksten i bestandene.

Positive effekter på biodiversitet

Grågåsas beiting kan også ha positive effekter på visse naturtyper. På strandenger beiter de hyppig, noe som kan være gunstig for rødlistede plantearter som ellers trues av gjengroing med takrør. Dette inkluderer arter som vipestarr, strandrødtopp, dverggylden og tusengylden, som er sårbare for endringer i habitatkvaliteten (Rune Solvang, pers. med. 2018).

Denne dobbeltsidigheten – hvor arten både forårsaker skade og fremmer bevaring av truede arter – illustrerer behovet for en balansert og nøye tilpasset forvaltning av grågås og hvitkinngås i regionen. Dette skal sikre at konfliktene reduseres uten at viktige økosystemfunksjoner går tapt.

5.1 Helsefaglig uttalelse fra kommuneoverlegene i Bamble og Kragerø

Det er bedt om en helsefaglig uttalelse i forbindelse med revisjon av forvaltningsplanen for grågås og hvitkinngås. Denne uttalelsen er utarbeidet av kommuneoverlegene i Bamble og Kragerø i fellesskap.

Fra et folkehelseperspektiv er det også viktig å vurdere muligheten for at mennesker kan oppholde seg trygt i naturen. Fugleavføring på steder der mennesker oppholder seg kan være uhygienisk og uestetisk, men det er liten risiko for smitte av andre sykdommer ved å oppholde seg i områder med fugleavføring. På badestrender er smitterisikoen fra fugleavføring lav, men foresatte bør være oppmerksomme på småbarn som leker på bakken. Det er viktig å passe på at småbarn ikke får i seg avføring gjennom lek på bakken.

Folkehelseinstituttet har gjennomført en risikovurdering av høypatogen fugleinfluensa A(H5N8), revidert 3. mars 2021. Basert på denne vurderingen, er risikoen for smitte til mennesker i Norge vurdert som svært lav. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på at viruset kan endre seg, og at det derfor er nødvendig med kontinuerlig overvåking av fuglepopulasjoner for å oppdage eventuelle endringer som kan øke smitteevnen til mennesker.

For å minimere risikoen for smitte til mennesker, anbefales det at personer som håndterer fugler med mistenkt eller bekreftet fugleinfluensa benytter beskyttelsesutstyr. Helsepersonell bør være årvåkne for å oppdage eventuelle tilfeller av smitte fra fugl til mennesker.

I forbindelse med forvaltningsplanen for grågås og hvitkinngås i Bamble og Kragerø kommuner, er det viktig å inkludere tiltak som sikrer at overvåking og håndtering av fuglepopulasjoner skjer på en måte som reduserer risikoen for potensiell smitte. Dette inkluderer:

1. Overvåking: Regelmessig overvåking av fuglepopulasjoner for å oppdage tidlige tegn på influensa.
2. Beskyttelsesutstyr: Sikre at alle som håndterer fugler med mistenkt eller bekreftet influensa bruker passende beskyttelsesutstyr.
3. Informasjon: Gi informasjon til helsepersonell og andre relevante aktører om risikoen og nødvendige tiltak for å forhindre smitte.

Det er altså ingen helsefaglige eller smittevern faglige argumenter for felling av grågås og hvitkinngås som et tiltak mot smittefarlig sykdom, men tiltak knyttet til overvåking, beskyttelse og informasjon er viktige å ivareta.

5.2 Landbruk

Husdyrbeiter og gamle slåtteenger langs kysten er tradisjonelt viktige leveområder for grågås. Fraflytting fra mange ytre kystområder har medført gjengroing av mange tidligere viktige områder for grågåsa. De få gjenværende beiteområder for husdyr som finnes i skjærgården i Bamble og Kragerø blir dermed i langt større utstrekning brukt av grågås. I tillegg finner gåsa attraktive områder i skjærgårdsparkområdene som blir jevnlig skjøttet, og også på private områder i tilknytning til hytteeiendommer. Resultatet er stadig flere konflikter mellom grågås og næring, rekreasjon o.l. På Stråholmen sliter man i dag med å produsere vinterfôr til husdyrene, og konkurransen om sommerbeite har også blitt stor. På Jomfruland kunne man tidligere eksportere fôr, mens man i dagens situasjon må importere. På sikt kan dette utgjøre en trussel mot dyreholdet disse stedene. Det bør gjøres en undersøkelse i landbruket i de to kommunene, for å få en oversikt over hvor mye skade/tap grågåsa påfører driverne, samt hvor problemene er størst.

Ekskremer på hytteplen i skjærgården i Kragerø. Juni 2012. Foto: Arne Sjørdalen

5.2 Nasjonalt utvalgt kulturlandskap Jomfruland – Stråholmen

Jomfruland og Stråholmen er unike kulturlandskap med nasjonal betydning og er klassifisert som *utvalgte kulturlandskap*. Denne statusen forplikter grunneiere og landbruksaktører på øyene til å opprettholde dyrket mark og sikre driften som en del av næringsgrunnlaget. Imidlertid utgjør grågåsas høye bestandstall en betydelig utfordring for beitegrunnlaget på øyene, som i dag er under press fra overbeiting og omfattende ekskremer.

Grunneiere i området har uttrykt at de ikke ønsker å eliminere grågåsa fullstendig, men etterlyser en forvaltning som reduserer bestanden til et akseptabelt nivå. I henhold til tidligere innspill ble det foreslått at bestanden reduseres til en tredjedel av nivået registrert i 2012 (Arne Olav Løkstad, pers. med. 2012). Ettersom bestanden har økt ytterligere siden den gang, vil en nødvendig reduksjon i dag være enda større for å oppnå samme effekt.

Vurdering av vårjakt som tiltak

I forbindelse med forrige forvaltningsplan ble det foreslått et prøveprosjekt med vårjakt på Jomfruland og Stråholmen for å redusere bestanden. Dette forslaget ble diskutert med Fylkesmannen og arbeidsgruppen, men ble ikke ansett som en effektiv løsning. Årsakene var blant annet at grågåsa ankommer i puljer utover våren, og skyteaktivitet kan føre til at fuglene flytter seg til andre områder uten å redusere bestanden lokalt. I tillegg ble det påpekt at vårjakt kunne ha negative konsekvenser for andre fuglearter som hekker i samme områder.

Ved revisjonen av planen har forslag om vårjakt igjen blitt tatt opp som et mulig tiltak. Dersom dette vurderes videre, bør det gjennomføres en grundig konsekvensanalyse for å vurdere effekten på grågåsbestanden og potensielle bivirkninger for andre arter og kulturlandskapet generelt. En kombinert tilnærming med andre tiltak som eggssanking og tilrettelegging av alternative beiteområder bør vurderes parallelt for å sikre en bærekraftig forvaltning av grågåsa på Jomfruland og Stråholmen.

Beitende gjess med unger på Løkstad gård. Jomfruland juni 2012. Foto: Bjørn Erik Lauritzen

6 Konkurransen med andre arter

Grågåsa har liten konkurranse med andre arter. Det er dokumentert en viss konflikt mellom grågås og knoppsvane, men dette er helst i innsjøer. I skjærgården er det lite eller ingen konflikt mellom disse artene (Fabricius og Norgren 1987).

Amerikansk mink (villmink) er derimot til stede i rikt monn i skjærgården og kan være en art som skaper konflikt med grågås, først og fremst i forhold til predasjon av egg, men også predasjon av kyllinger og voksen fugl er påvist. Det foregår imidlertid et arbeid i Telemarks skjærgård for å redusere bestanden av mink for å bedre forholdene for hekkende sjøfugl. Dette vil høyst sannsynlig medføre at grågås profiterer på dette tiltaket og fører til økt overlevelse av unger.

Havørn har også kommet inn i skjærgården de siste årene, og kan nok til en viss grad predatere på unger av grågås. Omfanget er nok likevel så lite at det har lite eller ingen betydning for bestanden.

7 Rammer og begrensinger for jakt på gås

Rammer for utøvelse av jakt på grågås er styrt av Naturmangfoldloven og viltloven med tilhørende forskrifter.

7.1 Viltloven

§ 22 i viltloven begrenser muligheten for bruk av motorbåt til utøvelse av jakt i en avstand mindre enn 2 km fra land. Kysten i kommunene Bamble og Kragerø består av fjorder og mange øyer og holmer som i praksis tilsier at en må langt til havs for å kunne benytte motorbåt til jakt. I disse områdene er det liten aktivitet av gjess. Robåt, kajakk og kano kan fritt benyttes til jakt på det frie hav.

7.2 Fredningsområder

Det fantes tidligere en rekke vernede områder i de aktuelle kommunene med ulik gradering. Disse er nå samlet i Jomfruland nasjonalpark. Denne er nevnt mer utfyllende i kapittel 4.3, men det kan gjentas at nasjonalparkstatusen i hovedsak ikke er til hinder for vanlig jakt og fangst av vilt, men at det er en såkalt «B-sone» som har spesielt fokus på vern av sjøfugl. I denne sonen er det områder med begrensninger i tidsrommet bruk av skytevåpen kan foregå, samt at den har enkelte områder som er helt fritatt fra jakt.

Kull av grågås på Lindholmene NR. Foto. Bjørn Erik Lauritzen

7.3 Grunneierretten

I alle områder hvor jakt og fangst skal utøves må man ha tillatelse fra grunneier. I Bamble og Kragerø tilhører jaktretten stat, kommune og private grunneiere. Det er ingen områder hvor det selges jaktkort og jegere må derfor avtale direkte med grunneier om jakt.

7.4 Jakt på utvalgte offentlige områder.

I Telemark har det siden 2004 vært innført jakt på utvalgte områder i skjærgården hvor staten, fylkeskommunen eller kommunene er grunneiere. I Bamble og Kragerø har det vært 13 områder tilgjengelig for denne jakta. Ordningen har ikke medført økt beskatning av grågås da det er svært vanskelig å kombinere jakt i disse områdene med annen utøvelse av friluftsliv og ikke minst hensynet til båt og badeliv på denne tiden av året.

8.0 Tidligere forvaltningstiltak på grågås

Det er utført noen forvaltningstiltak på grågås i Bamble og Kragerø kommuner etter forvaltningsplanen ble utarbeidet i 2019. Noen skadefellinger er gitt i områder med stor negativ påvirkning, og eggpunkteringer er gjennomført. Resultatet av dette er at man oppnår en kortvarig effekt lokalt, men utfordringen flyttes i mange av tilfellene til nye områder. Det er tidligere også utført skremminger og forsøk på oppsetting av stengsler uten av dette har hatt noen nevneverdig positiv effekt.

8.1 Ordinær jakt

Jakt på gjess i Telemark er lite utbredt. Det felles om lag 200 kanadagås i fylket i løpet av et jaktår. Når det gjelder grågås ble det registrert mindre enn 25 fellinger av grågås i Bamble og Kragerø kommuner hvert år frem til jaktåret 2012/2013. Ser man bort i fra siste gjennomførte jakt sesong, har det i årene etter dette vært en økning i uttaket ved jakt og de samlede fellingstallene for Telemark fylke har ligget på rundt 150 individer. Så godt som alle disse blir felt i Bamble og Kragerø kommuner (jaktstatistikk SSB). En forklaring på denne økningen kan muligens være ordningen med tidligere jaktstart.

8.2 Sanking av egg

Grunneier eller bruker kan sanke egg fra grågås fram til og med 15.april. Etter denne tiden kan Statsforvalteren gi dispensasjon til eggssanking hvis det foreligger en godkjent forvaltningsplan for området (Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun 2022-2028).

8.3 Rammer og betingelser for skadefelling

Skadefelling innebærer uttak av gås utenfor ordinær jakttid. Kommunene har hjemmel til å gi skadefellingstillatelse på grågås og hvitkinngås som gjør skade. Dette forutsetter at skaden har eller vil oppstå i inneværende sesong og i et så stort omfang at det er av vesentlig økonomisk betydning for skadelidende, eller som vil få vesentlig økonomisk skade dersom skaden fortsetter. Nyere forskning viser skadefelling er et effektivt tiltak for å redusere skadeomfanget på utsatte arealer innen landbruket. Det rapporteres samtidig at effekten kan være kortvarig, noe som understreker viktigheten av at tiltakshaver har mulighet til å felle gås i hele perioden skaden påføres.

Følgende kriterier må være oppfylt for at skadefelling skal kunne tildeles:

- a. Skaden er eller kan bli av vesentlig økonomisk betydning
- b. Skadeforebyggende tiltak er i rimelig utstrekning forsøkt, vurdert ut fra hvilke verdier som skal beskyttes og kostnadene ved alternative tiltak
- c. Uttaket rettes mot skadegjørende individer
- d. Uttaket er egnet til å stanse eller vesentlig begrense skadesituasjonen
- e. Uttaket ikke truer bestandens overlevelse

Skadefelling skal ikke være bestandsregulerende tiltak, men det er et virkemiddel for grunneiere som har store skader på et konsentrert område i en sårbar vekstsesong. Det vil ved en godkjenning bli gitt på visse kriterier og vilkår.

9.0 Forvaltningsmål

Med bakgrunn i *Forvaltningsplan for gjess i Telemark* og nasjonale føringer for gåseforvaltning, har Bamble og Kragerø kommuner definert følgende overordnede mål for forvaltningen av grågås i planperioden 2025–2027:

- **Bestandsregulering:** Grågåsbestanden skal tilpasses og stabiliseres på et nivå hvor beiteskader på innmark, sanitære problemer, og tilgrising av friluftsområder og hytteeiendommer er redusert til et minimum. Samtidig skal bestanden forbli høstingsverdig og utgjøre en naturlig del av faunaen i regionen.

For å oppnå disse målene skal det arbeides for å:

1. **Kartlegge bestandens størrelse og utvikling:** Etablere en nøyaktig og oppdatert oversikt over bestanden i løpet av planperioden.
2. **Fastsette bærekraftig bestandsnivå:** Identifisere hvor stor bestand området kan tåle, med hensyn til økologiske, økonomiske og sosiale faktorer.
3. **Gjennomføre nødvendige tiltak:** Allokere ressurser og iverksette hensiktsmessige forvaltningstiltak for å oppnå en bærekraftig bestand.

Disse målene danner grunnlaget for en kunnskapsbasert, helhetlig og bærekraftig tilnærming til forvaltning av grågås i Bamble og Kragerø kommuner.

9.1 Delmål og forvaltningstiltak

Bamble og Kragerø kommuner har som mål å redusere grågåsbestanden i perioden 2025–2027, med sikte på å bringe bestanden tilbake til nivået på begynnelsen av 2000-tallet, tilsvarende ca. 35 hekkende par i naturreservatene. For å oppnå dette er det planlagt målrettede tiltak som skal sikre en varig reduksjon i bestanden.

Hovedtiltak:

1. **Sanking av egg:** Etter forskrift om jakt- og fangsttider og sanking av egg og dun for jaktseongene 1.4.2022 til og med 31.3.2028 kan grunneier eller bruker sanke egg av grågås i tiden til og med 15. april.
2. **Ordinær jakt:** Regulær jakt vil supplere eggsanking som et middel for å redusere bestanden.

Utelatte tiltak: Erfaringsmessig har tiltak som skremming, oppsetting av fysiske stengsler eller lignende kun ført til at problemene flyttes til nye områder uten å redusere bestanden. Slike tiltak er derfor ikke inkludert i planen.

Geografisk fokus: Forvaltningstiltakene vil gjennomføres i nøye utvalgte områder, som spesifisert i tabell 5 i planen. Disse områdene er valgt basert på registreringer av høy bestandstetthet og konflikter som beiteskader og tilgrising.

Økonomiske betraktninger: Planen har ikke tatt stilling til de eksakte kostnadene knyttet til tiltakene. Det understrekes imidlertid at en effektiv reduksjon av bestanden vil kreve betydelig innsats, både i form av ressurser og økonomiske midler. For å sikre langsiktige resultater må det derfor legges til rette for nødvendige investeringer i perioden.

Denne tilnærmingen reflekterer kommunenes ønske om en bærekraftig forvaltning av grågås, hvor bestanden tilpasses lokale forhold uten at problemene flyttes til nye områder.

Tabell 6. Oversikt over planlagte tiltak for å redusere bestanden av grågås i Bamble og Kragerø kommuner i perioden 2025-2027.

Sted	Tiltak	Periode	Ansvarlig	Kostnad	Effekt
9.1.1 Verneområder	Ingen	2025-2027			
9.1.2 Frier Vest-Krogshavn	Ingen	2025-2027			
9.1.3 Jomfruland - Stråholmen	- ordinær jakt - sanking av egg	2025-2027	rettighetshavere		Reduksjon av bestand
	- etablere friområder				reduuerte beiteskader og tilgrising
9.1.4 Åbyfjorden, Melbyfjorden, Trosbyfjorden	- ordinær jakt - skadefelling enkeltindivider	2025-2027	-rettighetshavere -allmenn jakt -kommunen		Reduksjon av bestand, reduserte skader
9.1.5 Eksefjorden, Fossingfjorden	- ordinær jakt	2025-2027	-rettighetshavere jakt på offentlige arealer		Reduksjon av bestand
9.1.6 Kjøpmannsfjorden, Hellefjorden, Soppekilen	- eggsanking - skadefelling enkeltindivider	2025-2027	-rettighetshavere -kommunen		Reduksjon av bestand, redusert tilgrising
9.1.7 Området Gumøy, Arøy, Oterøy og Skåtøy	- ordinær jakt - eggsanking	2025-2027	-rettighetshavere -kommunen - jakt på offentlige arealer		Reduksjon av bestand, redusert tilgrising
9.1.8 Kilsfjorden, Stabbestadlandet	- ordinær jakt	2025-2027	-rettighetshavere jakt på offentlige områder		Reduksjon av bestand, redusert tilgrising

9.1.9 Stølefjorden, Haslumkilen, Portør	- ordinær jakt	2025-2027	-rettighetshavere jakt på offentlige områder kommunen	Reduksjon av bestand, redusert tilgrising

9.1.1 Verneområder

Det foreslås i utgangspunktet ingen tiltak som jakt og eggsanking innenfor verneområdene. Begrunnelsen er at tiltak kan gjennomføres i områder nært inntil verneområdene, noe som forventes å gi tilsvarende ønsket effekt på bestanden.

Dersom tiltakene utenfor verneområdene ikke gir tilstrekkelige resultater etter de to første sesongene, åpnes det for muligheten til å søke dispensasjon for tiltak innenfor verneområdene. Innspill har blitt mottatt om å utrede muligheten for å inkludere eggpunktering i verneområdene som et kontrolltiltak. Dette kan utføres i samarbeid med Statens naturoppsyn (SNO), enten ved at SNO gjennomfører tiltakene som en del av sine oppgaver i områdene, eller ved at annet kvalifisert personell gis dispensasjon fra ferdselsbestemmelsene for å utføre oppgavene.

Kommunen må i så fall vurdere dette i samråd med vernemyndighetene og SNO for å sikre at tiltakene er i tråd med gjeldende regelverk og verneformål. En slik tilnærming vil gi mulighet for mer fleksibilitet i forvaltningen dersom de opprinnelige tiltakene viser seg utilstrekkelige for å redusere bestanden til ønsket nivå.

9.1.2 Frier Vest - Krogshavn

Området er underlagt ferdselsrestriksjoner i forbindelse med industriområder samt at det også er opprettet verneområder på flere lokaliteter. Det foreslås derfor ingen tiltak i dette området.

9.1.3 Jomfruland og Stråholmen

Bestanden av grågåås reguleres med ordinær jakt samt sanking av egg. Rettighetshavere til jakt på Jomfruland og Stråholmen utreder muligheten for å organisere jakt i perioden 2025-2027 med formål om å intensivere ordinær jakt. Friområder for grågåås må inngå i en slik plan for å holde dem lengst mulig i området. Mht. overvintrende grågåås bør disse felles under ordinær jakt. Kommunene bør også søke statsforvalteren i Vestfold og Telemark om utvidelse av jakta og utrede muligheten for å utøve jakt i nærmere bestemte områder til visse tider på døgnet, selv om utfordringene med hensyn til andre brukergrupper er omfattende i enkelte områder i slutten av juli og begynnelsen av august.

9.1.4 Åbyfjorden, Melbyfjorden, Trosbyfjorden

Disse fjordene har mange lokaliteter hvor det hekker mye grågåås. Fjordene er lett tilgjengelige og det kan utøves jakt i Melbyfjorden, særlig i siste halvdel av tiden før trekket starter, uten noen store konflikter med andre brukere. Åbyfjorden og Trosbyfjorden er beskyttede fjorder med mye fritidsboliger og mange brukerinteresser. I disse fjordene kan kommunen vurdere skadefellingstiltak for uttak av skadevoldende individer. Eggsanking utøves også etter nærmere vurdering av kommunen. Områder hvor det er mye tilgrising av offentlige og private arealer bør prioriteres mht. tiltak.

9.1.5 Eksefjorden og Fossingfjorden

I disse områdene har vi ikke avdekket store konflikter knyttet til grågåås. Følgelig foreslås det at ordinær jakt skal være tilstrekkelig for å holde bestanden på et ønskelig nivå. I disse områdene finnes det også

muligheter for allmenn jakt på utvalgte statlige og fylkeskommunale områder (brosjyre «Sjøfugljakt i Telemark» 2017 – 2022)

9.1.6 Kjøpmannsfjorden, Hellefjorden, Soppekilen

I disse områdene er det knyttet store konflikter til grågås, spesielt sanitære problemer og tilgrising. Eggsanking kan benyttes som forvaltningstiltak i de mest påvirkede områdene.

9.1.7 Området Gumøy, Arøy, Oterøy og Skåtøy

I dette området finnes det utallige øyer, holmer og skjær hvor grågås hekker og oppholder seg i sesongen. Jakt er vanskelig i mange av disse områdene, men det finnes også her områder med offentlig tilgang til sjøfugljakt og disse bør benyttes i den grad det er mulig på slutten av jaktsesongen (før trekket). I tillegg er det også flere verneområder for sjøfugl innenfor dette området som med all sannsynlighet vil ivareta produksjon. Det må derfor påregnes at tiltak som eggsanking må benyttes for å redusere bestanden til et nivå som man kan akseptere.

9.1.8 Kilsfjorden, Stabbestadlandet

I dette området anbefales det å drive ordinær jakt på grågås. Så vidt man er kjent med er det færre konfliktområder hvor tilgrising og sanitære problemer er kjente.

9.1.9 Stølefjorden, Haslumkilen, Portør

I dette området er det svært mange muligheter for å drive ordinær jakt på sjøfugl. Flatskjæra utenfor Portør er gode jaktområder som også inngår i en ordning med allmenn sjøfugljakt. I Haslumkilen er det problemer med mye ekskrementer fra grågås. Det antas at det vil være fornuftig å åpne for enkelttiltak av eggsanking.

9.2 Utreddelse av andre tiltak

Under befaring på Stråholmen 24.07.2018 og møter i Langesund 27.11.2018 kom det frem flere innspill til tiltak for bestandsregulering av grågås og håndtering av hvitkinngås. Disse forslagene bør utredes for å vurdere deres effekt og gjennomførbarhet.

1. Vårjakt

Skadefelling har tidligere vært forsøkt på våren, men dette er ikke egnet som et bestandsregulerende tiltak, da det kun tillater uttak av individer som forårsaker akutt skade. For å oppnå bestandsreduksjon bør muligheten for ordinær vårjakt vurderes.

Miljødirektoratet kan, i henhold til §7 i forskrift om jakt- og fangsttider, gjøre unntak for jakt på våren i spesielle tilfeller. For at vårjakt skal være vellykket, må følgende forhold vurderes:

- **Forutsigbarhet:** Fellingsperiodens varighet må avklares i god tid. Mars og april er mest hensiktsmessige, men kan komme i konflikt med hekkesesongen.
- **Døgntilpasning:** Tillatelse til jakt hele døgnet bør vurderes, da dette reduserer forstyrrelser for andre brukergrupper. Det antas at få besøkende vil være til stede på denne tiden av året.

Tidligere utvidet jaktstart med 15 dager (fra 26.07) har gitt begrenset effekt, da de fleste gjess har forlatt området innen 1. august. Jakt på denne tiden kompliseres også av høy aktivitet fra andre brukergrupper.

Et alternativ kan være å spore hvor gjessene overvintrer eller mellomlander. Områder som Vestfold, Tønsberg/Jarlsberg-Re er nevnt som samlingssteder for gjess under trekket. GPS-merking av gjess fra Telemarksskjærgården kan gi innsikt i trekkruiter og rasteplasser, som igjen kan benyttes til å planlegge bestandsreducerende tiltak.

2. Forvaltning av hvitkinngås

Hvitkinngåsa er i vekst og utgjør en økende utfordring i området. Sommeren 2018 ble det registrert tre hekkinger på Stråholmen, og på høsten ble det observert opptil 140 individer. På ettersommeren 2020 er bestanden anslått til nærmere 200 fugler. Disse beiter på engene på lik linje med grågåsa, men har en forsinket ankomst om våren (4–6 uker senere). Kyllingene klekkes derfor senere, og hvitkinngåsa forlater øyene i første halvdel av september. I motsetning har de fleste grågjess forlatt området før 1. august og trekker til Vestfold for å beite på spillkorn fra korntresking.

Fuglestasjonen kan bidra med data for å estimere bestandens størrelse og utvikling. Det bør holdes fokus på denne arten for å unngå ukontrollert vekst, og relevante tiltak kan inkludere:

- Kartlegging av hekkeområder.
- Vurdering av behov for reguleringstiltak som jakt eller eggsanking.
- Langsiktig overvåking av bestandens utvikling og effekter på lokale økosystemer.

Tiltakene som foreslås – inkludert vårjakt, økt involvering i eggsanking og overvåking av hvitkinngås – kan bidra til en mer effektiv og bærekraftig forvaltning av gåsebestandene i Bamble og Kragerø. Kombinasjonen av lokalt samarbeid, forskningsbasert kunnskap og målrettede tiltak gir grunnlag for en helhetlig løsning på utfordringene som grågås og hvitkinngås utgjør i regionen.

10 Gjennomføring av tiltak og opplysningsplikt

Tiltak for å redusere grågåsbestanden må gjennomføres i nært samarbeid med grunneiere. Kommunene har ansvar for å innhente nødvendige tillatelser for hvert enkelt tiltak i de respektive områdene. Dette inkluderer både formelle tillatelser og dialog med berørte parter.

Gjennomføring av tiltak

- **Eggsanking:** Dette tiltaket må utføres til rett tid for å være effektive. Eldre gjess hekker ofte tidligere enn yngre individer, noe som gjør det nødvendig å gjennomføre tiltaket i to omganger i mange områder.
- **Tidsplanlegging:** Tiltakene krever nøye koordinering for å sikre at de utføres i samsvar med regelverket og på det optimale tidspunktet for å redusere hekkesuksess.

Informasjon og kommunikasjon

Tiltak som jakt og eggsanking kan skape debatt og engasjement i lokalsamfunnet. Derfor er det avgjørende å informere allmennheten grundig og på forhånd. Dette kan gjøres gjennom følgende kanaler:

1. **Media:** Kommunene bør publisere artikler og kunngjøringer i lokale medier for å forklare tiltakene, deres hensikt og hvordan de gjennomføres.
2. **Kommunale nettsider:** Informasjon om forvaltningstiltak, inkludert detaljer om eggsanking, bør samles i et informasjonsskriv og gjøres lett tilgjengelig på kommunenes nettsider.
3. **Dialog med politiet:** Politiet må informeres om tiltakene på forhånd for å unngå misforståelser relatert til lovligheten av jakt, ferdsel eller skyting i området.

God og tilgjengelig informasjon vil redusere antall henvendelser fra publikum om det som kan oppfattes som ulovlig aktivitet, som jakt utenfor ordinær jakttid, skyting eller ferdsel i verneområder. Det vil også bidra til bedre forståelse for tiltakene og deres målsetting.

Ved å involvere media, kommunale nettsider og direkte kommunikasjon med politiet og grunneiere, kan kommunene sikre en åpen og transparent prosess. Dette vil bidra til en mer effektiv gjennomføring av tiltakene og minimere konflikter og misforståelser i lokalsamfunnet.

11 Rapportering for gjennomførte tiltak

For å sikre en oversikt over effekten av de ulike tiltakene for grågåsforvaltning, vil én av kommunene få ansvar for å registrere og loggføre alle tiltak som gjennomføres i de ulike områdene. Dette omfatter både eggsanking, skadefelling og ordinær jakt.

Registrering av eggsanking

- **Eggsanking:** Ettersom eggsanking tilhører grunneierretten, ønsker kommunen en oversikt over antall sankede egg i ulike områder. Målet med eggsanking er todelt:
  1. **Ressursutnyttelse:** Eggene kan brukes som matressurs.
  2. **Bestandskontroll:** Redusere hekkesuksess som et effektivt forvaltningstiltak.

Rapportering av jakt og skadefelling

- **Ordinær jakt:** Rapportering av felt vilt gjøres gjennom jaktrapportering, som er lovpålagt for alle jegere. Disse dataene gir en oversikt over jaktens effekt og bidrar til evaluering av tiltak.
- **Skadefelling:** Kommunen skal legge til rette for et system som tydelig viser hvor mange skadefellingstillatelser som gis, og resultatene av disse. Det er viktig å skille rapportering av skadefelling fra ordinær jakt, slik at man kan evaluere effekten av ulike tiltak hver for seg.

Samarbeid og oversikt

- **Samordning med statsforvalteren:** Vedtak om felling av skadegjørende individer skal sendes Statsforvalteren i Telemark til orientering, for å sikre at tiltakene er i tråd med nasjonale retningslinjer.
- **Effektmåling:** Kommunens ansvar for å loggføre tiltak og resultater gir et solid grunnlag for å evaluere hvilke tiltak som fungerer best. Dette vil bidra til en kunnskapsbasert forvaltning og tilpasning av tiltak i fremtidige planer.

Ved å samle data om tiltak som eggsanking, jakt og skadefelling på en strukturert måte, kan kommunene identifisere de mest effektive metodene for å redusere grågåsbestanden på en bærekraftig og målrettet måte.

12 Litteraturliste

Direktoratet for Naturforvaltning. 1996. Handlingsplan for forvaltning av gjess. DN-rapport 1996-2. 79 sider.

Fylkesmannen i Telemark. 2015. Forvaltningsplan for gjess i Telemark 2015 – 2020. 28 sider.

Fylkesmannen i Vestfold. 2001. Forvaltningsplan for grågås for kommunene Horten, Nøtterøy, Stokke, Tjøme og Tønsberg 2011. 13 sider.

Haaverstad, O. 2012. Forvaltningsplan for gjess i Oslo og Akershus 2012-2020. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdelingen. Rapport 2012. Høringsutkast.

Norges Jeger- og Fiskerforbund. 2003. Grågås – forvaltning og jakt. 20 sider.

Norsk Ornitologisk forening avd. Telemark. Bestandstillinger 2012.

Norsk Ornitologisk forening avd. Telemark. Telling av hekkende sjøfugl i sjøfuglreservatene i Telemark 2017.

Smøla kommune 2011. Forvaltningsplan for grågås 2011 – 2016. 32 sider.

Statistisk Sentralbyrå (SSB). Jaktstatistikk.

Vurdering av risiko for smitte til mennesker med høypatogen fugleinfluensa A(H5N8) i Norge 25.01.2021 – revidert 03.03.2021

Lover og forskrifter

Forskrift om jakt og fangsttider samt sanking av egg og dun 1.april 2022 – 31.mars 2028

Lov om jakt og fangst av vilt. (Viltloven)

Lov om naturmangfold (naturmangfoldloven)